

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ

שלשלת האור

היכל

ששי

שער

ארבעה עשר

מאמר

צעקו והוי' שמע

תרל"א

•

מאת

כ"ק אדמו"ר

אור עולם נזר ישראל ותפארתו כקש"ת

מוהר"ר שמואל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מליובאוויטש

יוצא לאור בפעם הראשונה מכת"ק

על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים וחמש לבריאה

מאה ושנים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע ונ"ד שנה לנשיאותו

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

יוסף יצחק בן שטערנא שרה

מרים אסתר בת לאה רבקה

שימלא השי"ת את כל משאלות לבבם לטובה בגו"ר

MAAMMAR
TZOAKU VEHASHEM SHOMEIA—5631

Copyright © 2004 by

“KEHOT” PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 774-4000 / Fax 774-2718

Order Department:

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213

(718) 778-0226 / Fax 778-4148

www.kehotonline.com

The Kehot logo is a trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch, Inc.

All rights reserved.

Manufactured in the United States of America

שא' בכל לבבך קודם, לפי שבק"ש מדבר בצדיקים שהרי אמר תחלה שמע ישראל הוא בחי' כי שרית עם אלקים, בחי' עושין רצוש"מ, הם הצדיקים שהפכו את הרע ע"י העבודה בבחי' אתכפיא ואתהפכא כו' לכן א' בכל לבבך ואח"כ ודברת ואח"כ וקשרתם. וכן ביעקב כתי' הקל קול יעקב, קל הראשון תפלה מח', ואח"כ קול דתורה ואח"כ יעקב בחי' מעשה המצות בחי' יעקב עבדי. משא"כ בפסוק כי קרוב שמדבר בבינונים שלהם אין בנקל כ"כ להיות בבחי' מוח שליט על הלב, וע"ז אמר שמ"מ קרוב אליך מאד ע"י בפיך בחי' הדבור דתורה, וע"ז נעשה ובלבבך שיהי' המוח שליט על הלב, ואז אין הידים ידי עשו שולטות, וכמארז"ל כשהקל קול יעקב כשמצפצפין בבתי מדרשות אז אין הידים כו'.

ועפ"ז מה שפי' הת"י צעקו על התפלה זהו מדריגת הצדיקים, וכמו בק"ש בפ' ראשונה שהיא בחי' עושין רצוש"מ נאמר תחלה ואהבת בכל לבבך ואח"כ ודברת בס, כסדר המדריגות מחשבה בחי' תפלה קודם לדבור כו'. אבל לפי המד"ר שמפרש הצעקה על תורה ג"כ שהרי הביא ע"פ צעקו וכה"א הקל קול יעקב, ופסוק הקול קול יעקב מפרש על קול התינוקות שבבתי כנסיות היינו תפלה ובבתי מדרשות היינו תורה, י"ל שזה קאי גם על הבינונים שא"א להם להתחיל תחלה בבחי' עבודה שבלב זו תפלה מ"מ הרי הוא קרוב אליך לשמוע צעקתך ע"י בפיך בחי' התורה, וע"ז נעשה גם בלבבך בחי' תפלה, וממילא אין הידים שולטות כו'.

ב"ה.

פתח דבר

לקראת ש"פ ויצא ז' כסלו הבעל"ט, הננו מוציאים לאור את המאמר ד"ה „צעקו והוי' שומע" מאת כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע מש"פ ויצא תרל"א.

מאמר זה הוא ביאור לתניא פרק י"ז, והובא ע"י כ"ק אדמו"ר זי"ע ברשימותיו לתניא פי"ז ובאגרות-קודש שלו (ראה לקמן בהמ"מ).

המאמר נדפס כאן בפעם הראשונה מגוף כתי"ק, והוא תדפיס מ"ספר המאמרים תרל"א חלק א' שנמצא בדפוס.

*

לתועלת הלומדים ומעיינים הוספנו בשולי הגליון מראי מקומות וצינונים – נערכו ע"י הרה"ת ר' יהונתן דוד שי' (בהרב"צ ע"ה) רייניץ.

מערכת „אוצר החסידים"

ר"ח כסלו, ה'תשס"ה

מאה ושתיים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע ונ"ד שנה לנשיאותו ברוקלין, נ. י.

ומעשה המצות, כי תפלה במקום תמידיו תקנו בחי' קרבנות, וכמו שנת"ל שע"י ריח הקרבנות נמשך להיות המשכת בחי' מוח שליט על הלב, כמו"כ ע"י בחי' העלאה שבתפלה בחי' לבעל החוטם אני מתפלל עי"ז נמשך המתקת הגבורות דבחי' אף, להיות נמשך ע"י תומ"צ בחי' המשכת המוח להיות שליט על הלב בחי' המדות כו', וכתוב ועמך כולם צדיקים לכן יש להם כח זה להיות מוח שליט על הלב, והרי הם דומין לבוראן כו'. משא"כ הרשעים הם ברשות לבן, שמה שרוצה ע"פ המדה שבלב אינו יכול להפוך כלל, ושומע למה שהלב רוצה, הגם שמבין ע"פ השכל שלא נכון כן, וכענין שארז"ל בעמלק יודע רבונו ומתכוין למרוד בו, שהגם שמשגי בשכלו גדולת הבורא מ"מ אינו פועל אצלו התפעלות בלב להפוך את המדה שיהי' בטל לאלקות, לפי שהוא ברשות לבו, כי אין לו שליטה על הלב שיוכל להפוך אותו כו'.

ובזה יובן מ"ש בסש"ב כי קרוב אליך כו' בפ"ך ובלבבך כו', דלכאורה מ"ש ובלבבך הוא נגד החוש, ומתריץ לפי שהצדיקים לבם ברשותם והמוח שליט על הלב, ורק רשעים הם ברשות לבם, ולא דברה תורה במתים שבחייהם קרוים מתים, ולכן קרוב הדבר מאד. ומה שלכאורה אינו מובן כ"כ שהרי אמרו רק הצדיקים לבם ברשותם, ויש לדייק ולא בינונים, והגם דכתיב ועמך כולם צדיקים כו', מ"מ אנו רואים שלא כל אדם לבו ברשותו. אך זה יש לתרץ עם מה שהקדים בפ"ך קודם לבלבבך, שהי' צריך לומר בלבבך תחלה ואח"כ בפ"ך, כמו בק"ש שנאמר בכל לבבך קודם לודברת במ, אך זהו מעלת הצדיקים שלבם ברשותם, אבל הבינונים צ"ל בפ"ך תחלה, והיינו כי בפ"ך הוא בחי' הדבור בתורה שע"י קרוב לכל אדם להיות מוח שליט על הלב, שהתורה נק' שלום כמארז"ל ע"פ או יחזיק במעוזה כו' כל העוסק בתורה משים שלום בפשמ"ע ושלום בפשמ"ט, שלום בפשמ"ע הוא בחי' החיבור בין מוח ללב שהם בחי' י"ה, חכמה מוחא ובינה לבא שהם שני הפכי', שהלב הוא בחי' יסוד אש, והמוח הוא יסוד המים שהמוח הוא קר ולח, וע"י התורה משים שלום בפשמ"ע שיהי' נמשך שיהי' מוח שליט על הלב, ושלום בפשמ"ט בחי' ו"ה המשכת הקול בדבור, שהוא"ו הוא המחבר ב' ההי"ן כנ"ל שיומשך ההמשכה מבחי' ה' עילאה בה' תתאה ע"י הקול כו'. והנה דבור התורה זהו קרוב לכל אדם אפי' בינוני שהרי יכול להניח שכלו ומחשבתו בבחי' דבור התורה, וע"ז אמר כי קרוב אליך הדבר מאד, וא"ת איך הוא קרוב שהרי זה נגד החוש, ע"ז תירץ בפ"ך, שע"י פ"ך הוא הדבור בתורה עי"ז נעשה בלבבך שיהי' המוח שליט על הלב והי' קרוב מאד. וזהו שא' כאן בפ"ך קודם לבלבבך, שבק"ש

שארז"ל בעמלק יודע רבונו ומתכוין למרוד בו: ראה לקמן ד"ה זכור גו' עמלק. ושי"ב.
הצדיקים שלבם ברשותם אבל הבינונים צ"ל בפ"ך תחלה: ראה בסה"מ תרע"ח שם ס"ע תכב"ג: וצ"ל דבכללות יש כאן ג' ענינים לבם ברשותם ומוח שליט על הלב והם ברשות לבם ר"ל, לבם ברשותם הוא בצדיקים כו' מוח שליט על הלב הוא בבינונים כו' והם ברשות לבם ר"ל הוא התגבורות

החומר על הצורה.

שהרי יכול להניח שכלו ומחשבתו בבחי' דבור התורה: ראה אג"ק כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' כד שמעיר ע"ז: וי"ל שאין הכוונה על דיבור התורה לבד, כ"א המח' בתורה מה שלומד קודם ג"כ בנקל. עיי"ש.

שע"י פ"ך הוא הדבור בתורה עי"ז נעשה בלבבך: ראה גם אה"ת וארא ע' רלד. יהל אור ע' תמא.

בס"ד. (ש"פ ויצא, ל"א)

צעקו וה' שמע ומכל צרותם הצילם, ופי' הת"י הצעקה היא התפלה. ובמד"ר פ' בשלח רפ"א צעקו וה' שמע מהו כן אלא שתי ירושות הנחיל יצחק לשני בניו הנחיל ליעקב את הקול, וכן הוא אומר הקול קול יעקב כו', ומסיים לפי שצעקו בניי על הים שנאמר ויצעקו בניי אל ה', שמע הקב"ה תפלתם ואמר למשה מה תצעק אלי כבר שמעתי צעקתם. ובמד"ר במקומו בפ' תולדות פס"ה ע"פ הקול קול יעקב לא עמדו פילוסופים בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי, נתכנסו כו' אמר לכו וחזרו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שלהם ואם מצאתם שם תינוקות שמצפצפין בקולן אין אתם יכולים להזדווג להם שכך הבטיחין אביהם ואמר להם הקול קול יעקב בזמן שקולו של יעקב מצוי אין הידים ידי עשו שולטות כו', נראה שמפרש הצעקה על תפילה ותורה. וכדפי' בזה בראשית ד"ן ע"ב הקל קול, קלא קדמא חסר קלא פנימא דתפלה, וקלא בתראה מלא זהו בחי' קול דתורה, וכמ"ש בסידור בהקדמה.

ולהבין זה יש להקדים מה שהקשה בס"ב פי"ז ע"פ כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו, דלכאורה מ"ש ובלבבך הוא נגד החוש שלנו (והתורה היא נצחית) שאין קרוב מאד הדבר להפוך לבו מן תאות עוה"ז לאהבת ה' באמת וכמ"ש רז"ל בגמ' אטו יראה מלתא זוטרתה היא וכ"ש אהבה, ונוכל להבין זה מהתשלום שכר שאמר בספרי ע"פ ואהבת עשה מאהבה, הפרש יש בין העושה מאהבה לעושה מיראה, העושה מאהבה שכרו כפול ומכופל, וגם ארז"ל הצדיקים דוקא לבן ברשותן. ומתרג' דמ"ש כי קרוב אליך הדבר היינו לעשותו, ר"ל אהבה המביא לידי עשיית המצות בלבד כו' ודבר זה קרוב ונקל מאד לכל אדם אשר יש לו מוח בקדקדו, כי מוחו ברשותו ויכול להתבונן בו בכל אשר יחפוץ, וכשיתבונן

תשי"ד (התוועדיות תשי"ד ח"א ע' 247 ואילך). רשימות לתניא פי"ז (חוב' ג) ע' קיב ואילך [ובהמואב שם בליקוט פירושים], ליקוט פירושים ומ"מ לתניא פי"ז (להר"א חיתריק) ע' ש ואילך. ובמד"ר . . . צעקו וה' שמע מהו כן: ראה פי' מהרז"ו למד"ר שם שמפרש: מהו כן, היינו איך זכו לזה שע"י צעקתם יהי' וה' שמע, וע"ז אומר אלא שתי ירושות כו' הנחיל ליעקב את הקול.

ובמד"ר . . . לא עמדו פילוסופים . . . כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי: נת' בד"ה א"ר אושעיא בסה"מ תרפ"ט ע' 114. 116. ובארוכה בסה"מ תשי"ד ע' 39 ואילך [ובהתוועדיות תשי"ד ח"א ס"ע 212 ואילך].

וכמ"ש בסידור בהקדמה: ד"ה הקל קול יעקב בסידור עם דא"ח יט, א"ב. [ובהסידורים שלפניו נדפס מאמר זה בתור הקדמה].

צעקו וה' שמע: מיוסד על ד"ה הקל קול יעקב להצ"צ ממוצש"ק פ' ויחי תרס"ו בכת"י 379 עד, א [הנחת הרה"ח ר' דובער קאליסקער]. ונו"א בכת"י 1090 רכו, א [הנחת הרה"צ הרה"ה מפאריש: מתחיל: להבין מ"ש בלק"א כו' ע"פ כי קרוב]. ונו"א בס' מאמרי אדמ"ר הצ"צ הנחות תרס"ו ע' רט ואילך [מתחיל: כי קרוב]. תוכן מהמאמר כפי שנרשם ע"י הצ"צ נדפס בקיצורים והערות לתניא ע' צג ואילך.

המאמר נמצא בשינוי ההתחלה בד"ה כי קרוב אליך בסה"מ תרל"ב ח"ב ע' תפח ואילך [נראה גם שם ע' תפר"ז]. ונמצא בשינויים בד"ה כי קרוב: בסה"מ תרע"ח ע' תכא ואילך. תרפ"א ע' שכג ואילך (פרקים א"ב). וע' שמג. ודיה אנכי אנכי בסה"מ תרצ"ט ע' 30 ואילך.

לכללות המאמר ראה גם: שיחת י"ט כסלו

נהנית ממנו, שהרי הגוף בלא נשמה אינו יכול לאכול והוא כפגר, וכמו שאנו מברכים בכל יום המחזיר נשמות לפגרים מתים. אך הענין הוא דהנה ענין המאכל הוא לחבר הנפש עם הגוף, שאם לא יאכל הרבה יוכל ליפרד הנפש מן הגוף, אמנם הנה נודע שלא כל הנשמה מלוּבש בגוף כ"א הארה מהנשמה מחי' את הגוף בבחי' או"פ, ולכן ע"י המאכל הגם שהנשמה נהנית ממנה אמנם הנה זהו רק הארת הנשמה לבד שמחי' את הגוף כו', אבל ענין הריח הוא דבר שהנשמה נהנית ממנה ולא הגוף, הכוונה על בחי' מקיפים שבנפש בחי' ח"י, ולכן הרגשת הריח הוא באף דכתיב ויפח באפיו נשמת חיים בחי' ח"י שבנשמה, וסופי תיבות ויפח באפיו נשמת חיים אותיות חותם, וחותם וחוטם הם בחי' א' כי התי"ו מתחלף על ט' שהם ממוצא א' דטלנ"ת. והנה שורש הגבורות הם באף כמ"ש עלה עשן באפו, וכתיב כי אז יעשן אף ה' וקנאתו כו', עשן הוא בחי' דין וגבורות שנעשה מאש המכלה איזה דבר כו', וע"י ריח הקרבנות ע"י נמתקים הגבורות שבאפו ונמשך מבחי' שלמעלה מן השכל, וע"י מתהפך גם הטעם שהי' תחלה ע"פ השכל, מיצר לב האדם רע נתחייבו אבוד ע"י המבול, שמטעם זה עצמו אין להענישם עבור זה כי מה יעשו מאחר שיצר לב האדם רע מנעוריו. ומ"ש ויאמר ה' אל לבו, הנה האמירה שהוא הדבור בפה הוא הממוצע שבו וע"י יומשך המשכה להיות מוח שליט על הלב, ששורש המשכה זו היא מלמעלה מן השכל כנ"ל בענין וירח, לפי ששורש הדבור הוא מבחי' מדבר בחי' קדמות השכל שלמעלה מן החכמה שכל הגלוי, לכן בו וע"י יכול להיות נמשך מלמעלה השכל, היינו בחי' ההמשכה שנמשך ע"י העלאת הריח דקרבנות שיהי' נמשך מבחי' השכל להיות שליט על המדה כו'. ועפ"ז יובן ג"כ מה שלכאורה המדות נמשכים מן השכל, ואעפ"כ ימצא שלא יועיל מה שמבין ע"פ השכל שלא יאות לעשות, ועכ"ז אינו יכול לסגף א"ע ולהכניע המדה, שזוהו הוראה שהמדות יש להם שורש בפ"ע, שבאמת שניהם אמת, כי שורש המדות הם למעלה מן השכל, ששרשם מבחי' התהו, וגם בבחי' התיקון הנה נודע כי או"א במזל אתכללן, אבל ז"א בעתיקא אחיד ותליא. וזהו שארז"ל יפה כח הבן מכה האב, וכמו שנמצא שהגם שהאב אינו בן תורה מ"מ יכול להוליד בן שיהי' בעל תורה וגדול בהוראה, והיינו מפני כי ג' שותפים באדם, אב ואם והקב"ה נותן בו נשמה, לכן מצד חלק הנשמה שהיא העיקר יכול להיות הבן גדול בהוראה הגם שמולידיו הם פשוטים. ועד"ז יובן בענין אהו"ר שנק' בשם בן ובת ונמשכים מהתבוננות דחו"ב, מ"מ יש לאהו"ר שורש בפ"ע, וכענין שאמר ז"א בעתיקא אחיד ותלי' כו', ומ"מ המדות נמשכים ע"פ השכל, זהו בבחי' התיקון שהמוח שליט על הלב והמדות נמשכים ע"פ השכל, וע"פ השכל יכולים להפוך את המדה כמו שירצה כו'.

והנה הצדיקים דומין לבוראן שנאמר בהם אל לבו או על לבו, לפי שניתן להם כח זה שיהי' הלב ברשותם, והיינו ע"י מחשבה דבור ומעשה של תפלה ותורה

וסופי תיבות ויפח באפיו נשמת חיים אותיות
 חותם: ראה גם אוה"ת בראשית (כרך ג) תקכ, א.
 תוליא: נת' בתר"א יתרו עב, סע"ב-ג. עג, א. סה"מ
 תרכ"ז ע' קז. וש"נ.
 יהל אור לתהלים ע' עתר.

התבוננות בשכלו נולד המדה, ולכן כשמתבונן בגדולת א"ס ב"ה בפ' שמע, אזי נולד אצלו אהוי"ר לאלקות שז"ע ואהבת את כו'. אמנם הנה אנו רואים שיש איזה דברים הגם שמבין ע"פ השכל שלא טוב לפניו, ומ"מ אינו יכול לכופ את יצרו ולהתגבר על המדה שבלב לאכפיא אותה, אשר מצד זה מוכרח לאמר שהמדות יש להם שורש היותר נעלה מבחי' השכל, שהרי אין השכל שולט לאכפיא את המדה.

ויובן בהקדם מעט ענין בחי' תהו ותיקון, דהנה בז' מלכין קדמאין דתהו כתיב בהו וימלוך וימת, והיינו לפי שהוא בחי' מדות תקיפין וחזקים מאד, ולכן הבהמה יש לה כח הרבה יותר מן האדם, וכן הבהמה מחי' את האדם, לפי ששרשה הוא מבחי' התהו. וזהו ג"כ ענין ירידת הנפש בגוף שהיא ירידה עצומה, אמנם הנה היא צורך עלי' שע"י ירידתה מבררת את הנה"ב, שע"י נעשה עלי' לנה"א, כי שורש הנה"ב הוא מבחי' התהו, וע"י הבירור עולה לשרשה, ונתעלה הנה"א ג"כ כו'. אך מפני כי האורות דתהו היו תקיפין מאד, עד"מ החסד הי' בתוקף מאד ולא הי' בו שום נטי' לגבורה, וכן הגבורה לא הי' בה שום נטי' לחסד כלל, ולא פעל השכל מאומה להפוך המדה ולנטותה כלל, לכן מצד ריבוי תקפם לא היו הכלים יכולים לסבול, ולכן כתיב בהו וימלוך וימת שנשברו הכלים ונפלו כו' כמ"ש במ"א. אך ענין בחי' התיקון הוא בחי' ההתכללות, שהחסד עד"מ הי' כלול גם מגבורה, וכן הגבורה הי' כלול מבחי' החסד כו' והוא ע"פ שליטת השכל לנהגה אם בחסד או בגבורה, ולכן גם בענין השפעת החסד אם השכל מראה לו שלזה א"צ להשפיע חסד אינו משפיע חסד לזה, וה"ז בחי' גבורה וצמצום שכלול בחסד זה ע"פ הוראת השכל, וכמו"כ בהיפוך בענין הגבורה אם ע"פ השכל מראה לו שצריך להתחסד או להתרחם על זה, אזי הוא מרחם ומתחסד שזוהו בחי' רחמים וחסדים שבגבורה שנמשך ע"פ שליטת השכל כו'. וזהו ויאמר ה' אל לבו, ה' הוא בחי' חכ' כמ"ש הוי' בחכמה, ויאמר ה' הוא בחי' המשכת החכמה אל לבו הוא בחי' המדות, והיינו הגם שע"פ המדה הי' צריך להיות בחי' דין וגבורה, מ"מ ויאמר ה' בחי' חכמה לא אוסיף לקלל כו' כי יצר לב האדם רע, שע"פ החכמה יכולים למצוא טעם לכופ את מדה"ד מטעם זה שמה יעשה ביצרו ה"ה רע מנעוריו, וא"כ למה יומשך עליו בחי' הדין, אמנם הנה זה הוא ע"פ השכל דוקא שמפני שמוח שליט על הלב לכן יכול להפוך המדה ולהפוך טעם זה עצמו לזכות.

אך הנה כדי שיומשך בחי' המשכה מבחי' המוחין להפוך מדה"ד למדה"ר, זהו מפני שנמשך שורש המשכה מבחי' שלמעלה מן השכל, שזוהו מ"ש וירח ה' את ריח הניחוח ואז ויאמר כו' והיינו ע"י ריח הקרבנות, כי ענין הריח הוא דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף. ולכאורה צ"ל הלא מאכל הוא ג"כ דבר שהנשמה

מצד ריבוי תקפם לא היו הכלים יכולים לסבול . . .
 כמ"ש במ"א: ראה מאמרי אדה"ז ענינים ע' תיו ואילך [ובהנסמן בהמ"מ לתחילת המאמר שם].
 וזהו ויאמר ה' אל לבו: ראה בכי"ז סה"מ תרל"ג.
 ח"א ע' כב ואילך. [ובהנסמן שם בתחילת המאמר].

וירח ה' את ריח הניחוח . . . ריח הקרבנות: ראה גם סה"מ תרל"ג שם ע' כו-ח.
 הריח דבר שהנשמה נהנית ממנו . . . המאכל הוא לחבר הנפש עם הגוף: ראה בכי"ז סה"מ תרל"ג ח"א ע' קו. [ובהנסמן שם בתחילת המאמר].

בגדולת א"ס ב"ה ממילא יוליד במוחו עכ"פ האהבה לה' לדבקה בו בקיום מצותיו ותורתו כו', והמוח שליט בטבעו ותולדתו על חלל השמאלי שבלב כו' אם לא מי שהוא רשע באמת כמארז"ל שהרשעים הם ברשות לבן ואין לבם ברשותם כלל כו' ולא דברה כו' יעו"ש. אמנם צ"ל שעדיין אינו מתורץ הקושיא בטוב, שהרי גם אהבה זו אינה בנקל כ"כ, וגם מה שאמר אם לא מי שהוא רשע באמת הוא ברשות לבו כמארז"ל שהרשעים הם ברשות לבם, דוק להיפך שהרי אמרו שהצדיקים לבם ברשותם, צדיקים דוקא, ומ"ש כי קרוב אליך הדבר מאד משמע דקאי גם על בינונים ג"כ, וממ"ש רבינו ז"ל אם לא מי שהוא רשע כו' משמע כוונתו שגם לבינונים בנקל וקרוב מאד, שזהו מחמת שמתרץ שע"י ההתבוננות לבו ברשותו, ה"ז אמרו רק בצדיקים לבם ברשותם ולא בבינונים. ויובן בהקדם הבנת פסוק בפ"ך ובלבבך לעשותו שזוהו ג' בחי' מחשבה דבור ומעשה, בפ"ך הוא בחי' דבור, ובלבבך הוא בחי' מחשבה וכמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, עינא ולבא תרין סרסורי כו' שהעין רואה והלב חושב וחומד, ולכן אמר שלמה בני תנה לבך לי ועיניך דרכי כו', וכמארז"ל במד"ר קהלת (דפ"ו שהוא דף וא"ו ע"א) ע"פ דברתי אני עם לבי הלב חושב שנאמר רבות מחשבות בלב איש, לעשותו הוא בחי' מעשה. ולכאורה צ"ל למה אמר בפ"ך שהוא בחי' דבור קודם לבלבבך שהוא בחי' מחשבה, הלא המחשבה נעלה מן הדבור, וכמו בק"ש שנאמר תחלה והיו הדברים האלה כו' על לבבך, ואח"כ ודברת בם, ואח"כ וקשרתם הוא בחי' מעשה, ולמה הקדים כאן מדריגת הדבור קודם למחשבה, ואם הכוונה הוא מלמטלמ"ע הי' צריך להתחיל מן מעשה.

והענין הוא דכתיב אתה הוא ה' לבדך את עשית כו' ואתה מחי' את כולם, אתה הראשון מלא בה"א, את עשית חסר ה"א, ואח"כ ואתה מחי' מלא ה"א, וגם נאמר ואתה בתוס' וא"ו. והיינו כי אתה ה' לבדך קאי על בחי' או"א"ס שמלובש בחכמה שלמעלה מבחי' מקור לעולמות, ששורש התהוות העולמות הוא מבחי' מל' כמ"ש מלכותך מלכות כל עולמים, ומקור הראשון הוא מבחי' מדות כמ"ש כי אמרת עולם חסד יבנה, וכתיב זכור רחמיך וחסדיך כי מעולם המה, שבחי' המדות שייך לעולמות, אבל המוחין חו"ב הם למעלה מגדר עולמות, ולכן ארוז"ל שהתורה

לעשותו הוא בחי' מעשה: בשולי הגליון נרשם בגוכי"ק: בענין לעשותו אח"כ, ע' בנחל קדומים.

במד"ר קהלת (דפ"ו שהוא דף וא"ו ע"א): דפ"ו — בדפוס אמשטרדם ת"א, ד"ו — בדפוס שקלאוו.
 והענין הוא דכתיב אתה הוא ה' לבדך: בהבא לקמן בפסיקא זו ראה בארוכה אה"ת ויחי שפה, ב ואילך. שזה, ב ואילך. סה"מ תרנ"ג ע' רנח-ט.
 תר"ס ע' מג ואילך. עזר"ת ע' קיו ואילך. קונטרסים ח"ב רצו, א. תשי"א ע' 149. סה"מ מלוקט ח"ג ע' רכב ואילך.
 וכתיב זכור רחמיך . . . המדות שייך לעולמות . . .

המוחין . . . למעלה מגדר עולמות: ראה בארוכה סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תקיז. תרל"ג ח"ב ע' תקמ ואילך. ושי"נ. תרל"ד ע' נב ואילך. תשי"ח ע' 272 ואילך. ועוד.
 בענין לעשותו אח"כ, ע' בנחל קדומים: ראה ס' נחל קדומים עה"ת מהחיד"א ע"פ כי קרוב: כ' רבינו ירוחם ז"ל בשם מפרשים דאפי' גנב וגול סגי כשהרהר שיחזיר, ומשעה שהרהר הוא צדיק גמור, וז"ש כי קרוב אליך שאתה חוטר מגוע האיתנים ונשמת שדי בקרבך, הדבר מאד בפ"ך

מקבלת מבחי' הידים שהוא בחי' השפעה חיצונית, אבל ליעקב הנחיל הקול שהוא בחי' השפעה פנימיות כו' ושורש האותיות הוא מבחי' מדבר כו'.

והנה בד"כ הקל קול יעקב הוא בחי' מחשבה דבור ומעשה, הקל הראשון חסר וא"ו הוא בחי' קלא פנימאה דתפלה שזהו בחי' מחשבה בכלל, כי בק"ש אם כיון לבו יצא וא"ל לא יצא, שהעיקר היא הכוונה ורעו"ד כו', שזהו בחי' מחשבה בכלל. וקול השני הוא בחי' קול דתורה בחי' קלא דאשתמע כדפי' בזהר. ויעקב הוא בחי' מעשה וקאי על בחי' מעשה המצות שלכן נק' יעקב עבדי. וא"כ ג' בחי' אלו זהו כמו בפ"ך ובלבבך לעשותו, שהם מחדומ"ע כו'.

אך עדיין צ"ל למה נאמר בפ"ך קדם לבלבבך, דבור קודם למחשבה. ויובן זה בהקדם הבנת ענין מה שא' בס"ב פרק הנ"ל שהצדיקים לבם ברשותם, והרשעים הם ברשות לבם, ובמד"ר למדו זה ממדרש הפסוקים דכתיב וירח ה' את ריח הנחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל כו' כי יצר כו', ובצדיקים כתיב ג"כ אל לבו או על לבו כמ"ש וחנה היא מדברת על לבה, ובדוד כתיב ויאמר דוד אל לבו, וישם דניאל על לבו, והרי הן דומין לבוראן דכתיב ויאמר ה' אל לבו. אבל הרשעים הם ברשות לבן שנאמר אמר נבל בלבו, ויאמר עשו בלבו, ויאמר ירבעם בלבו, ויאמר המן בלבו, והיינו מפני שהם ברשות לבן.

ולהבין זה צ"ל תחלה מהות ענין הלב, שהוא בחי' מדות, שלכאורה נראה לנו שהמדות נולדים מן השכל, שהרי אנו רואים שאם מתבונן בשכלו שהדבר טוב לפניו אזי נעשה לו רצון ותשוקה לזה, ואם ישפוט בשכלו שלא טוב לפניו אזי לא ירצה בזה, וכמו שאה"כ ע"פ שכלו יהולל איש, יהולל הוא ל' הנהגה שהנהגת המדות הוא ע"פ השכל, ולכן אנו רואים שלפי ערך השכל כן הם המדות, שלכן הקטן ששכלו קטן עדיין ה"ה מתאוה לדברים קטנים, ולכשיגדיל שמאיר אצלו השכל בשלימות אזי מדותיו ורצונו בדברים גדולים כו', שלכן כינו המקובלים את בחי' חו"ב לאו"א, ואהוי"ר בשם בן ובת, שאהוי"ר שהם בחי' המדות דחו"ג נולדים מן השכל כו'. ועפ"ז יובן הציווי דואהבת שלכאורה יפלא איך שייך ציווי על מדה שבלב, אך הציווי הוא על ההתבוננות בפסוק שמע שקודם, וע"י

דתפלה שזהו בחי' מח' בכלל: ראה בארוכה לקו"ת אחרי כה, סע"ד ואילך. סה"מ תר"ל ע' רמא. שי. ס"ע שט"ז.

ויובן זה בהקדם . . שהצדיקים לבם ברשותם: ראה גם אוה"ת וארא ע' רלד. סה"מ תרל"ג ח"א ע' כח.

ולהבין זה צ"ל תחלה מהות ענין הלב: בהבא לקמן (עד פ"סקא: והנה הצדיקים) ראה בארוכה מאמרי אדה"י תקס"ח ח"א ע' ג ואילך. אוה"ת

ואתחנן ע' שכה. סה"מ תרכ"ז (הוצאת תשנ"ט) ע' קה ואילך. המשך תער"ב ח"א ע' תקיד ואילך. סה"מ תשט"ו ע' 312 ואילך.

ע"פ שכלו יהולל איש . . שלפי ערך השכל כן הם המדות: בהבא לקמן ראה אגה"ק ס"ו טו (כגב, א).

ועפ"ז יובן הציווי דואהבת . . הציווי הוא על ההתבוננות: ראה בארוכה לעיל ד"ה ואלה תולדות הא' והב' וש"נ.

קדמה לעולם אלפיים שנה ע"ש ואהי' שעשועים יום יום, ויומו של הקב"ה הוא אלף שנה. ויובן ד"ז ממה שאנו רואים שענין המדות הם לזולתו דוקא, כמו החסד והרחמים עד"מ אינו שייך כ"א כשיש על מי להתחסד או להתרחם, וכמו"כ בגבורה כו', שעל עצמו אינו נופל לשון חסד ורחמים או גבורות כו', משא"כ ענין המוחין דחו"ב שאם גם לא יש למי להשפיע הרי הוא יכול לישב ולהשכיל השכלות. ועד"ז יובן למעלה שענין המדות חו"ג ורחמים הרי הם מקורים להתהוות העולמות, ולכן כשאמר זכור רחמך וחסדיך אמר כי מעולם המה, שהם שייכים כשיש עולם על מי להתרחם ולהתחסד, אבל ענין התורה קדמה לעולם היינו קדמה למעלת העולם להיות כי אורייתא מחכמה נפקת וספר תורה היא בינה, הנה היא קדמה למעלת העולם וגם קודם שנברא העולם, וכנ"ל שענין המוחין דחו"ב אינו שייך לזולתו דוקא. ועל בחי' זו אמר אתה הוא ה' לבדך שבחי' או"א"ס ב"ה שמאיר בחכ' הרי הוא לבדך לפי שאינו שייך לעולמות עדיין, ולכן בחי' אתה זה הוא בה"א שאות ה' הוא בחי' בינה ה' ראשונה דש' הוי'. ואח"כ כשאמר עשית את השמים ואת הארץ כתי' את חסר ה"א, והיינו כמארז"ל ע"פ וזהב הארץ ההיא טוב, לא ה' העולם כדאי להשתמש בזהב, ולא נברא אלא לבנין בהמק"ד נאמר כאן טוב ונאמר להלן ההר הטוב הזה והלבנון. ונודע כי זהב רומז לבינה, ולכן חסר ה' היינו בחי' בינה, להיות כי הבינה היא מבחי' המוחין כנ"ל ושורש העולמות הם מבחי' המדות לבד כנ"ל, רק שבבית ראשון ה' מאיר בחי' ה' עילאה, ובבית שני חסרו ה' דברים והיינו בחי' ה' דברים שנמשכים מבחי' ה' עילאה דש' הוי' כו'.

ואח"כ אמר ואתה מחי' את כולם בה"א, וגם בתוס' וא"ו, והיינו כי בתיבת אתה יש בה ב' פירושים, הא' הוא כנ"ל שאתה קאי על או"א"ס שמאיר בחכמה שהוא לבדך, והב' אתה הוא בחי' אותיות הדבור מאל"ף ועד תי"ו, וה"א מוצאות הפה, וזהו ואתה מחי' את כולם שזהו בחי' אותיות הדבור דעשרה מאמרות שהם מחיים ומהוים את כולם בכל עת ובכל רגע מאין ליש כו'.

ומ"ש ואתה בתוס' וא"ו, הענין הוא שרומז לבחי' קול ודבור, שגילוי הדבור הוא ע"י הקול שע"ז רומז הוא"ו. והענין הוא דהנה לפעמים הדבור אינו מאיר

ואתה בתוס' וא"ו: בשולי הגליון נרשם בגוכ"ק: לעיין בס' טו"ב בד"ה ושננתם, בענין וזאת המצוה בוא"ו.

שתתודה על כל חטא, ובלבבך שתהרהר לשוב בתשובה, אף שצריך לחזור הגזל לעשותו אח"כ סגי ותיכף אתה נחשב צדיק גמור.

וספר תורה היא בינה: ראה סה"מ תרל"ג ח"א ע' רמח.

כמארז"ל . . לא ה' העולם כדאי להשתמש בזהב . . רומז לבינה: ראה אוה"ת חנוכה שכו, א. תצוה ע' א. ונדפס באוה"ת

אתריג. קרח ע' תשטו ואילך. יהל אור להצ"צ ע'

עא ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' י"א.

ומ"ש ואתה בתוס' וא"ו: בהבא לקמן (עד פ"סקא: אך עדיין) ראה גם באוה"ת תולדות קמה, ב ואילך.

בס' טו"ב בד"ה ושננתם: ספר תרטי"ב [תרי"ז] — גוכ"ק הצ"צ מס' 1065 קפח, א. ונדפס באוה"ת

ואתחנן ע' רנב.

בגילוי וכמארז"ל ע"פ מי כמוכה באלים מי כמוכה באלמים, אלם הוא שאינו מדבר, ואין הפי' שאין הדבור מאיר כלל, שא"כ היו מתבטלים כל העולמות והי' נעשה אין ואפס מכל ההשתלשלות דבי"ע, וכמ"ש בסש"ב ח"ב יעו"ש. אלא שאין הקול מאיר בדבור, וז"ע שמגרון נעשה חרן, כי חרן ע"ה הוא גימ' גרון, רק שגרונ הוא כאשר הקול מאיר בדיבור, ואז הדבור הוא בבחי' התגלות, משא"כ חרן שאינו מאיר הדיבור בבחי' גילוי וכמ"ש יגעתי בקראי ניחר גרוני וכמשל מי שניחר גרונו שהגם שמדבר האותיות אמנם אינם נשמעים מחמת הנחירה. ועד"ז יובן בענין האותיות דעשרה מאמרות שמחי' ומהוה, שענין בחי' חרן שהגם שיש האותיות המחיים, אבל מאחר שהקול אינו מאיר בדבור אין הדבור בבחי' גילוי, וזהו כמ"ש כרחל לפני גוזזי' נאלמה, וכת' נאלמתי דומי' החשיתי ר"ת נדה שהוא בחי' נד ה', שבחי' ה"א תתאה בחי' מל' אינו מאיר בגילוי בזה"ג, להיות כי הקול אינו מאיר בדבור, כי קוב"ה בחי' קול בגלותא סליק לעילא ולעילא, וזהו רחל מבכה על בני' כי איננו, רחל היא בחי' מל', כי אינם מבע"ל אלא כי איננו קאי [על] בחי' קוב"ה הנ"ל בחי' קול כו'. והעבודה הוא להמשיך בחי' הקול כמ"ש בזהר ע"פ ונתתם לי אות אמת דא וא"ו בחי' ת"ת שזהו בחי' קול כו' בחי' וא"ו דש' הוי' שיאיר בדבור. וזהו ואתה מחי' בתוס' אות וא"ו, היינו שיאיר בחי' וא"ו הוא בחי' קול בבחי' אתה באותיות שמאל"ף ועד תי"ו וה' מוצאות יוציאו את הקול כו'. וע"י בחי' המשכת הקול ע"י נעשה הדבור בגילוי היפך בחי' חרן, והיינו כי וא"ו של הוי' מחבר ב' בחי' ההי"ן דש' הוי', והוא כי את עשית חסר ה' שאינו מאיר בחי' ה' עילאה כנ"ל, וע"י הוא"ו נמשך מבחי' ה' עילאה וע"י נעשה להיות וצבא השמים לך משתחווים שיהי' בחי' ביטול היש לאין, כי ע"י הוא"ו מאיר בחי' הקול בדבור וע"י הגילוי נעשה בחי' הביטול בנבראים, משא"כ כשאינו מאיר בגילוי שאלביש שמים קדרות ושק כו' בבחי' העלם והסתר אז נראה העולם ליש ודבר כו'. ולכן ביציאת מצרים נאמר קול דודי הנה זה בא שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם, וכן בגאולה דלע"ל נאמר בנוסח קול מבשר, וכתוב (ישעי' נ"ב ז"ח) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר כו' קול צופיך נשאו קול, שיאיר בחי' הקול בגילוי, וכענין קול דודי וביתר שאת.

וכמ"ש יגעתי בקראי ניחר גרוני: בשולי הגליון נרשם בגוכ"ק: ע' מענין ניחר גרוני בת"א ד"ה ושבתי בשלום ובהביאור [דף כא, ג. כב, ב].

והטענה הוא להמשיך בחי' הקול: בשולי הגליון נרשם בגוכ"ק: ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה י"ל ג"כ העבודה להמשיך הקול בדבור רק שהוא בחי' פנימי יותר. וע"ד שיש דבור שנמשך מבחי' מדות היינו דבור המגלה אהבה ויש דבור המגלה דבר חכמה, וי"ל ב' ההי"ן דלעבדה ולשמרה ב' ההי"ן ה"א עילאה וה"א תתאה. ויניחהו הוא וא"ו המשכה מבחי' ה' עילאה לה' תתאה.

תרל"ג ח"א ע' לא ואילך.

וזהו כמ"ש כרחל לפני גוזזי' נאלמה: ראה גם לקו"ת צו ט, ב. מסעי פח, ג. ועוד.

וכמ"ש בסש"ב ח"ב יעו"ש: שעהייה"א פ"א.

שמגרונ נעשה חרן . . ע"ה [=עם הכולל] הוא גימ' גרון: ראה בכ"ז תו"א ויצא כב, ב. וארא נח, ג. מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ע' פג. וש"נ. סה"מ

ועפ"ז יובן ענין משארז"ל הנחיל את הקול ליעקב, שמתחלת הבריאה הי' מאיר הקול בדבור מצד בחי' כי חפץ חסד הוא ועכשיו באתעדל"ת תליא מילתא, וכ"ש בזה"ג שהוא"ו אינו מאיר בה"א כי איננו, וזהו שהנחיל את הקול ליעקב, כי יעקב הוא בחי' תורה כמ"ש ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל, וע"י תורה ממשיכים בחי' הקול כי התורה ניתנה בה' קולות כמ"ש וכל העם רואים את הקולות כו', שזהו בחי' המשכה מבחי' ה' עילאה ע"י בחי' וא"ו, וז"ע וא"ו פסוקים של תורת ה' תמימה עד הנחמדים מזהב ובכ"א ה' תיבות, להורות על בחי' ההמשכה מבחי' ה' עילאה ע"י וא"ו שהוא בחי' שיתא סדרי משנה וחמשה חומשי תורה.

ועו"ל בענין הנחיל את הקול ליעקב שענין הקול הוא בחי' גילוי הדבור כנ"ל, והנה האדם שנק' מדבר הוא ע"ש הדבור, בהיות כי עיקר מעלת ויתרון האדם על הבהמה הוא בבחי' הדבור, שהרי ידים ורגלים יש גם לבהמה, וגם שכל לפי ערכה, שהרי תשמר עצמה מאחת הפחתים שלא תפול, וכן תמשך א"ע למקום אשר שם מספה או שא"ד המזינים אותה, ותירא מקול אדם המנהיגה, אלא בזאת יתרון האדם הוא במה שהוא מדבר כנ"ל. והנה אותיות הדבור נק' בשם דומם שהיא מדריגה היותר אחרונה ושפילה מכל בחי' דצח"ם, משא"כ המדות הם בחי' צומח שבאדם, כמו שאנו רואים שענין המדות צומחים באדם שבהיותו קטן יתאוה לדברים קטנים וכשיגדל מתאוה דברים יותר גדולים. ולכאורה יפלא למה יקרא האדם מדבר ע"ש הדבור דוקא שהוא בחי' היותר אחרונה שבו בחי' דומם, אלא עכצ"ל ששורש האותיות נמשכים מבחי' מדבר בחי' קדמות השכל שלמעלה גם מהחכמה, רק שקבען בפה. וזהו הנחיל את הקול ליעקב, דע"י בחי' דבור התורה ממשיכים בחי' מקור הדבור איך שנמשך מבחי' מדבר בחי' כתר כו'.

אמנם הנה כתי' הקל קול יעקב, קלא קדמאה חסר וא"ו, וקלא בתראה מלא וא"ו, והיינו שכדי שיומשך בחי' קול יעקב קול דתורה צריך להיות תחלה העלאה כדפי' בזהר פ' בראשית ד"ן ע"ב ובסידור בהקדמה, וזהו בחי' קל הראשון שהוא בחי' קול דתפלה בחי' ק"ש למס"ג באחד, וע"י בחי' ביטול זה ממשיך בחי' קול דתורה שזהו בחי' קול יעקב בחי' קלא דאשתמע כו'. והידיים ידי עשו שהוא מקבל מבחי' ידים כמארז"ל במד"ר תולדות ס"פ ס"ו באיזה זכות השממית מתפשת בזכות אותם הידיים שעשו מטעמים לאביו, וזהו שממית בידי' תתפש, שהשממית

האדם שנק' מדבר . . עיקר מעלת . . בבחי' הדבור: ראה בארוכה סה"מ תרכ"ח ע' צד וע' קסו ואילך. תרל"ג ח"ב ע' תקט. לקמן ע' שלא. ועוד. אותיות הדבור נק' בשם דומם . . המדות הם בחי' צומח: ראה תו"א בראשית ד, א ואילך. לקו"ת חוקת נח, א. תו"ח בראשית ט, ד ואילך. לקו"ש ח"ו ע' 113 ואילך.

ששורש האותיות . . בחי' קדמות השכל: ראה אגה"ק סי' ה (קו, א). [ובהנסמן בליקוט פ"ו ומ"מ (חטריק) לאגה"ק סי' ה ע' קה ואילך]. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שנו ואילך. וש"נ. ובסידור בהקדמה: ד"ה הקל קול יעקב בסידור עמ' דא"ח שם יט, א.ב.